

Radivoj Rehar:

Deverica Deverela.

*Veberica Veberela
v duplji lešnike je štela,
štela enkrat, dvakrat štela,
pa jih ni dovolj imela.*

*Zunaj zima, sneg po hosti,
padajo kosmiči gosti,
v duplji mrak in vlaga hladna,
deca sitna vsa in gladna.*

*Kaj, če zima še ne mine,
zlato solnce ne posine,
če ne vzklije novo cvetje
v toplo pomlad in poletje?*

*Veberica Veberela,
v duplji lešnike je štela,
vzdihovala in tožila,
skoraj solze je točila ...*

Esén:

Učitelj - ded.

Šole soba je starinska,
na prednji steni Jezus visi
in naš učitelj sivolasi
dober dedek se mi zdi.

Pripoveduje nam o starih časih,
kako je ljubil polje kmet,
ni hodil v Avstralijo ognjeno —
brat mu bil je polja cvet.

In o divji vojski pravi nam
premnogo žalostnih reči,
in ko pravi, lice mu trepeče
in oko se mu solzi.

Vrnili niso fantje jaki
več v tihe se vasi.
Neznani vojaki —
nekje daleč njih grob leži.

Ni vrgel grude na učence,
ki spé — ki spé — ki spé.
Močijo jih jeseni
le Jezusove solzé — —

Esén:

Gozd v snegu.

Bukov gozd v snegu spi.
Poljublja ga vijolčast sij —
na jugu nizko solnce mre —
in v mraku gozd blesti.

Kako je lep v tem snegu gozd!
Objema debela mati noč,
nad gozdom zvezdice žaré,
in da mu je spati moč,
jim megle sij temné.

Češki spisal J a r. F r. U r b a n, poslovenil Tine Debeljak:

Mladi Črnuta.

(Zgodba slovenskega dečka iz svetovne vojne.)

3.

Komaj se je zdanilo, je že tekel mladi Črnuta v Srednji Log. Že tudi prejšnje dni je prihajal sem. Hotel je videti svojega očeta. Nekaj časa je hodil s trepetajočim srcem ob pregraji, uklepajoči bolniške barake, ki se jim je na strehah v belem krogu ostro risal rdeč križ, da bi sovražni letalci ne metali nanje bomb.

»Ni-li prišel danes ponoči avto od Soče?« je vprašal stražnika.

Vojak je premeril dečka od pete do glave in rezko odsekal: »Je. Pa kaj ti mar, fant?«

Martinek je zaprl oči, stisnil nekako ramena vase in molčal.

»Pa znabiti nisi kakšen vohunček?« se je zapičil vanj vojak.

»Nisem, gospod,« je rekel tiše Martinek, »čakam na ateka, ki ga od Soče pripeljejo sem.«

Vojak se je nekako omehčal in vljudneje je pogledal na tresočega se dečka. Sinoči so jih pripeljali menda šest. Mogoče, da je med njimi tudi tvoj oče.«

Dečku so se zasvetile oči.

»Ali bi ne mogel pogledati k njim?«

S prosečimi očmi je obstal na vojaku. Ta se je trenutek pomišljal, pa brez besed odšel in se začel meniti z drugim stražnikom. Martinek je visel na njima z očmi.

»Pojdi!«, mu je pokimal vojak in ga peljal v barako, »glej, tamle leže ti novi!«

Deček hiti. Preleti obraze in naenkrat se silno strese. Rumeno obraz počiva na belem vzglavju. Gleda to obličje z radostjo in z občutjem nekake groze. Bolnik spi. Martinek se nalahno približa vzglavju in se nagne nanje.

»Atek,« zašepeta mehko in ljubeznivo. S tresočimi se ustnami se dotakne potnega čela.

Bolnik, ki je pravkar sanjal o novem življenju, se zgane in odpre plašne oči. Dolgo opazuje dečka, nato pa naglo razširi roke, pritegne k sebi zgrozečega se Martinka in ga poljubi. Solze zalijejo obema očmi.

»Martinek, ti si me že pričakoval?«

»Nepočakano, pa sem te le pričakal.«

»Kaj pa Jerica in babica? Privedi ju sem. Tako rad bi ju videl; komaj ju čakam...« Črnuta je govoril dalje kot v vročici.

»Atek, ne boli te noga?« vpraša Martinek, gladeč očetu roke. Vprašal je tako tiho, plašno, kot bi se bal, da bi očetu z besedo povečal boleščost.

»Nič me ne boli, fant. Nič ne čutim. Tako lepo mi je pri sreči, da bi hotel poljubiti ves svet. Ves dan bi te rad imel pri sebi, in Jerico in babico. Tako hudo mi je bilo po vas. Kolikor hitro bom le mogel, pridem pogledat domov... Pa kako ste živeli? Ste bili zelo lačni?«

»Dobro nam je bilo. Še so dobri ljudje. Malo koruzne moke smo še imeli, kruha smo spekli in koze so nam dale mleka. Stari Pavletič s pekarnarji ni pozabil na nas. Podporo, ki smo jo dobivali, sem shranjeval, da boš imel, ko prideš domov, kaj za priboljšek. Tudi marsikak krajcar sem prislužil. Nalepljal sem na papir razne rožice in vojaki so jih radi kupovali

za spomin. In tako smo živeli, pričakovali tebe in imeli samo eno misel, kdaj se nam vrneš...« Martinku so žarele oči, ko je mogel praviti očetu, kako je skrbel ta čas.

Ni bila to samohvala, le ponos po končanem trudu.

Oče je dobro razumel brigo Martinkovo, božal ga je po licu, potrepal ga po ramah in prsih... ves srečen, da ima takega sina in da ga ima ob sebi.

Tedaj se je približala strežnica: »Zdaj morate pa domov; pride zdravnik.«

Martinek je še enkrat poljubil očeta in se umaknil iz labirinta postelj. Čudil se je, da se oče ni hotel meniti o svoji bolesti, dasi je videl, kako mu je zdaj pa zdaj zvilo ustnice. Pa kljub temu je mislil, da ni tako hudo. Vesel je bil, da je tako blizu, da morejo spolniti vsako njegovo željo. Vsak dan ga more obiskati.

Medpotoma je skočil v šolo, da se zahvali stricu Slokarju, potem pa je hitel domov. Bil je prost in srečen kot ptič.

»Atek je tu!« je kričal že s ceste na Jerico, ki je v vrtu zalivala rožicam.

Babica, ki je prav tedaj molzla koze, skoraj da ni spustila latvice, ko je slišala to novico. Tako se je stresla...

»Pojdimo ga obiskat!«, so mislili vsi. In že so začeli čistiti kočo in jo spravljati v red. Vedeli so, da bo Črnuta, kakor hitro bo mogel vstati, prišel domov in vsi so želeli, da bi se med njimi dobro počutil.

4.

Še dopoldne je napravila babica Jerico v praznično obleko in tudi sama se je odela v lepše blago. Skupno so šli v bolnico. Na poti pred gostilno so srečali učitelja Slokarja, ki je, čim jih je zagledal, pristopil, da pozdravi babico.

»Hvala vam, stric Slokar, hvala najlepša,« je začela babica.

»Že dobro, stara mamica, že dobro. Nebo naj vam bo milostljivo! Drug drugemu moramo pomoči. Kdo ve, morda bom še jaz kdaj potreboval vaše pomoči... Črnuti pa povejte, da se bom že oglasil. Za ta čas ga pozdravite. Le da bi kmalu okreval! Moramo računati z vsakim poštenim človekom, z vsakim Slovencem... Po vojni jih bomo potrebovali kot soli...«

Babica se je pri teh besedah samo tresla in brezzobe čeljusti sta ji klepali.

»Kaj vse je prišlo na nas? Kdaj bo že konec temu trpljenju? Kot da so ljudje zgubili razum...« je tožila babica.

»Imate prav,« je prikimal val starček. »Pa pojdimo s poti, tam gredo vojaki!« In prijel je babico za roke ter jo odpeljal pod košat oreh.

Po cesti od Predela se je valila struga vojakov. Vesela godba jim je svirala pozabljene. Slokar se je sklonil k babici in ji zašepetal v uho: »Ti gredo spet v smrt.«

Babica je le lahko v soglasje prikimala in zalomila z rokami.

»Pa z Bogom!«

Slokar je odšel. Babica je z otrokoma obstala pri cerkvi in z žalostnim pogledom spremljala vojake. Ko so odšli mimo, je hitela z otrokoma dalje.

Brez ugovorov so jih spustili na dvorišče bolniških barak. Duh po lizolu in klorovem apnu je skoraj dušil. Martinek je vedel babico k baraki, kjer se je rano snidel z očetom.

Že so hoteli vstopiti, pa je pristopila strežnica, ki je zjutraj Martinka opozorila na odhod, in rekla žalostno: »Danes pa ne morete videti ateka, ljubi moj!«

Martinkove oči so obvisle dolgo, vprašujoče na babici in potrežnici.

»Pa zakaj ne?« je komaj izgrgrala babica in njen nagubani obraz se je še bolj nabral. Strežnica jo je prijela pod pazduho in odvedla v stran.

»Ta pot mu je škodovala. Pretresel se je in rana se je vnela. Ne bojte se —« usmiljenka je težko povedala — »bilo je le v njegovo korist: zdravnik mu je odrezal nogo —. In zdaj ne sme nihče k njemu. Potrebuje miru. Jutri morda...«

Babici so se potresle noge, roke so ji brez moči omahnile in blodne oči z vejastimi trepalnicami in bradavicami okoli so ji mrtvo obstale na belem, lesenem zidu barake.

»Moj Bog!« je zakričala in vrgla težko glavo v izžete roke.

Komaj sta otroka čula njen krik, sta prestrašena priskočila k nji.

»Pridita, otroka, pridita!« in z vsako roko je pritisnila enega otroka k sebi. Brez življenja se je privlekla k vratom. Otroka, ki nista vedela, kaj se je zgodilo, sta jo spremljala z jokom.

»Pa atek ni umrl?« je zajokala Jerica, razočarana, da ni videla očeta.

»Ni umrl — le noga ga boli,« je zašepetala starka, ko so šli skozi izhod. In povzdignila je oči tja gor, kjer se je nad zeleno dolino dvigal veličastni Mangart, segajoč z belim svojim vrhom v jasno modrino neba.

»Mangart, razsuj se, razsuj se! Ali pa se pogrezni čez doline, podsuj nas! Naj nič ne vidimo, nič ne čutimo!« je polna globoke boli in muke vpila starka. Obup jo je premagal. V glavi ji je bučalo, kakor da jo je hudobna roka udarila s palico. Svet se ji je zgubil v meglah pred očmi. Nekaj grozno težkega je padlo na njena pleča, kar jo je še bolj upognilo. Pa njeno trpljenje še ni bilo dopolnjeno. Kruto življenje ji je pripravilo se razočaranje, groznejše od prvega... (Nadaljevanje.)

Janko Samec:

Za solncem!

*Kam pa gre ta naša pot
tja čez ribnik sredi parka?
Kod nas nosi bela barka
preko tihih, temnih vod? —*

*Kot da bi prečudna moč
v sinje nas daljave nesla,
brez krmila in brez vesla
nemó brodimó skoz noč.*

*Spredaj plava bel labud,
v mesečini glavo stresa...
Kot da hotel bi v nebesa,
kvišku se mu dviga grud.*

*A ob strani par na par
spremljajo nas račke bele,
kot da bi z nočjó hitele
v večnosti neznani čar.*

*In nad nami zvezd sijaj
nam v daljave cesto kaže;
budno zrejo naše straže,
kod se vleče pot nazaj.*

*Zbogom, sestra, oče, brat
in ti, ljuba mati naša!
Če vas kdo po nas povpraša —
šli smo solnca v svet iskat.*

*Ko ga najdemo, pa spet
z njim se vrnemo v te kraje
in njegovih lic smehljaje
vam natrosimo čez svet.*

France Bevk:

Čudežna skrinjica.

Igrica v dveh slikah.

O s e b e :

Gospodinja

Čiček } hišna škrate,

Čaček }

Tone

Miha

Jurij

Jera

Meta

Marko, pastir.

Prva slika.

Pozorišče: Kmečka izba z veliko pečjo na levi; na desni miza in stoli.
Vrata, okna.

Dan je. V izbi ni nikogar.

Čiček (se oglasi izza peči): Čaček!

Čaček (se oglasi izpod peči): Čiček!

Čiček: Meni se zdi, da nikogar ni v hiši...

Čaček: Meni se tudi zdi. Že nekaj časa je vse tiho.

Čiček (zleze izza peči; majhen je, rdečo čepico ima, na hrbtu se mu pozna odtis čevlja): Res, nikogar ni. Zrak je čist.

Čaček: Dobro... dobro...

Čiček: Kaj dobro, dobro? Slabo, slabo. Že dva dni nisem dobil nič pod zob.

Čaček (zleze izpod peči; majhen je kot Čiček, na hrbtu se mu pozna odtis roke): Če praviš, da si lačen, si vzel meni besedo iz ust.

Čiček: Včeraj sem pojedel kos čevlja pod pečjo. Danes me grize po trebuhu. Av! Av!

Čaček: Ha—ha—ha! Čevlje jé! Čevlji še za ščurke niso.

Čiček: Kaj pa drugega dobiš pri tej hiši? Še miši nimajo kaj jesti. Za hišnega škrate je res slabo.

Čaček: Jaz pa vem, da bi se še kaj dobilo.

Čiček: Dobilo? Od zadaj v hrbet? (Se obrne.) Poglej, še zdaj se mi pozna.

Čaček: Pa meni? (Se obrne tudi on.) Toda od tega ne bova sita. Jaz vem za zaklad...

Čiček: Kakšen zaklad pa neki? Smrdljivih krompirjevih olupkov...

Čaček: Ej... Kadar ti spiš, jaz bedim in marsikaj vidim...

Čiček: Kaj pa takega?

Čaček: To, da se v tem zapečku skriva steklenica vina...

Čiček: Zakaj pa prej nisi povedal; jaz sem pa tako žejen.

Čaček (zleze v zapeček, prinese platenico vina): Ali vidiš? Polna je.

Čiček: Daj, da pijem. Po čevlju imam tako žejo...

Čaček: Ne preveč... Še meni pusti. (Pije tudi on.)

Čiček: Ne zmanjka ne. Pa kako je prišlo vino k peči?

Čaček: Sámo gotovo ne. Saj steklenica nima nog.

Čiček: Aj! Aj! (Se prijemlje za trebuh.) To vino je kislo, zdaj me grize še bolj. Seveda, želodec je prazen...

Čaček: Počakaj malo in ne jokaj. Meni se zdi, da steklenica ni bila sama v zapečku...

Čiček: Poglej, če se dobi kaj pod zob! Meni bodo čreva ušla, če jim ne dam dela.

Čaček (zleze za peč in prinese gnjati in potice): Vidiš, ti si spal, jaz sem pa gledal in nisem napačno videl. To je kruh in gnjat. Na, zdaj pa jej!

Čiček (vzame in jé. Gladi se po trebuhu): O, to se pa prileže! Zdaj tudi vino ne bo prekislo in tudi čevelj me ne bo več tiščal. — Meni se pa nekaj čudno zdi.

Čaček: Kaj pa?

Čiček: Taka hiša, da še miši stradajo; odkod naenkrat vino in gnjat?

Čaček: Meni se pa nič čudno ne zdi. Kjer ni gospodarja pri hiši, tam je gospodinja. Če je pa gospodinja na obe očesi slepa, miši po vseh štirih plešejo.

Čiček (si maši usta): Ne razumem, kaj hočeš reči.

Čaček: To hočem reči, da gospodinja strada, hlapci in dekle se pa mastijo, kadar nje ni doma... Veš, prejle sem pazil. Želodec mi je tako nagajal, da nisem mogel spati. Pa sem zaslišal stopinje. Tok — tok — tok! Bila je dekla Jera...

Čiček (se zgrozi): Uf! — dekla Jera!

Čaček: Pa vidim, da skrije v zapeček vino, kruh in meso. Ko gospodinje ne bo, se bodo gostili.

Čiček (se čudi): A-a-a? Zato vse noči plešejo v naši hiši.

Čaček: Ker gospodinja spi kot ubita.

Čiček: In najina želodca krulita.

Čaček: Ni prav, da jeva...

Čiček: Saj nisva vzela gospodinji. Dekli sva vzela. Če ne, pojé vse ona.

Čaček: Še dovolj ji ostane.

Čiček: Prav ni, da jeva. Povedati bi morala.

Čaček: Če ni prav, čemu pa ješ? Če bi moral povedati, čemu pa ne poveš?

Čiček: Če pa nisem vedel... Pst!

Čaček: Nekdo prihaja.

Čiček: Poglej!

Čaček (leti k vratom): Dekla Jera gre...

Čiček: Ta, ki mi je dala brco...

Čaček: Vzemi vino! Beživa...

Čiček: Vzemi gnjat in kruh! Vse na staro mesto deniva.

Čaček: Sicer jih dobiva. (Izgineta pod peč.)

Jera (pride z Markom): Ali si videl gospodinjo? Ali je res šla v vas?

Marko: V-v-vi-del. R-r-res je ni.

Jera: Ali je kaj nesla s seboj? Ali je dolgo ne bo?

Marko: N-n-ne vem.

Jera: Stoj pred hišo! Dobro pazi! Pa povej nam, če jo zagledaš!

Jurij (Tone, Miha, Meta so medtem vstopili): Če bo povedal, bo prepozno, ker j-j-jeclja.

Jera: Pa naj zažvižga. Zažvižgaj!

Marko: D-d-d-dobro!

Tone: Kje je prigrizek? Jaz sem lačen ko volk.

Miha: Kaj bi tisto! Pa jaz, ki sem žejen ko goba!

Jera (se upogne pred peč): Tu mora biti. Na, primi vino!

- Jurij: Kar sem daj!
- Tone: Še kračo.
- Jera: Kdo je jedel meso in kruh? Kdo je pil vino?
- Miha: Jaz že ne. Če bi bil pil, bi ne bil tako žejen.
- Tone: In jaz ne tako lačen.
- Meta: Kdo pa je bil?
- Jera: Jaz sem shranila polno steklenico. Kračo in kruh pa tudi.
- Jurij: Kdor je bil, veliko ni popil.
- Miha: Nadaljujmo mi; če ne, bo prepozno. (Sedejo, jedó in pijejo.)
- Tone: Kdo bi si mislil, da je to vino tako dobro.
- Meta: Tudi mesa ni zametavati.
- Jera: Tone, ne jej tako! Močnik ti potem ne bo dišal in gospodinja si bo brž kaj mislila.
- Miha: Kaj naj si misli? Saj pijemo na njeno zdravje.
- Jurij: Vsak dan je čmernejša.
- Jera: In bolj suha...
- Meta: In bolj sitna...
- Tone: Če bi takih obedov ne bilo, že zdavnaj bi bil popustil službo.
- Miha: Jaz jo pustim tedaj, ko se klet izprazni.
- Jurij: In hlev in kašča.
- Jera: Dokler se še kaj lahko odnese in proda, ne grem.
- Tone: Saj vsako leto novo zrasede.
- Meta: Dokler je gospodinja pri zdravem očesu slepa, ne bomo trpeli pomanjkanja.
- Marko (zažvižga).
- Vsi (se zdrznejo): Čujte! Gospodinja gre! Še en požirek! Še en grizljaj! Skrijte! Pojdimo! Kdaj se vidimo? Zvečer, ko bo šla gospodinja spat. Zvečer, zvečer! (Denejo jed in pijačo na staro mesto in izginejo.)
- Čiček (prileze izpod peči): Nikogar ni.
- Čaček (za njim): Bal sem se, da me dekla izvoha.
- Čiček: Huj, to bi bilo po nama!
- Čaček: Ali si slišal, kaj so govorili?
- Čiček: Lepo to ni.
- Čaček: Jedi in pijače bova zadosti imela.
- Čiček: Jejva!
- Čaček: In pijva!
- Gospodinja (vstopi, črno je oblečena in se žalostno drži).
- Čiček in Čaček (nimata časa uteči, ostrmita).
- Gospodinja (ostrmi nad njima): Kaj pa vidva? Kdo sta?
- Čiček: Jaz sem Čiček.
- Čaček: Jaz sem Čaček.
- Čiček: Hišna škrate sva.
- Čaček: Dobro hočeva.
- Čiček: Kar hočete, to vam storiva.
- Gospodinja (sede, podpre glavo): Kaj mi hočeta storiti? Zame ni pomaganja. Noč in dan skrbim in delam, a vse nič ne zaleže. Vse gre navzdol. Hlapce in dekle imam, hišo in hlev, polje in senožeti, kaščo pa prazno, ni denarja, ni kaj deti v usta. Naša hiša je zakleta. Dokler je moj rajni mož živel, je bilo vsega dosti.
- Čaček: Za vsako bolezen so zdravila.
- Gospodinja: Zame ne. Vse sem že premislila. Vse sem poskusila.
- Čiček: Hišna škrate sva. Dobro hočeva.
- Čaček: Vse je dobro, kar narediva.

Gospodinja: Če mi moreta pomagati, večno vama bom hvaležna.

Čaček: Če nama zaupate.

Čiček: Če naju poslušate.

Gospodinja: Slabega ne vem o vaju.

Čiček: Na ogenj sva pazila.

Čaček: Ko so bili tatovi že na vratih, sva vpila ko cela vojska, da so odšli.

Gospodinja: To vem. Pomagajta mi tedaj, če moreta. Pol hiše vama dam.

Čaček: Pol hiše ni treba. Le kotiček za pečjo sva si izvolila.

Čiček: In kako drobtinico kruha.

Čaček: In kak požirek vina.

Gospodinja: Vse bosta dobila.

Čiček (Čačku): Grem po skrinjico?

Čaček: Pojdi!

Čiček (odide za peč).

Gospodinja: Kakšno skrinjico?

Čiček: Čudno skrinjico imava. Ta vselej in povsod pomaga. Odganja zla dejanja in pričara mir in srečo.

Gospodinja: Bomo videli. Res sem radovedna.

Čiček (prinese skrinjico na rokah): Tu je čudežna skrinjica.

Čaček: To skrinjico morate vzeti. Toda dobro jo shranite in nikomur ne povejte o nji. Vstanite vsako noč o polnoči in jo nesite po vseh izbah, shrambah in kletih... Če boste to naredili, se boste prepričali že prvi večer, da bo čez leto dni poln hlev in polna kašča...

Čiček: In prazna glava... brez skrbi...

Gospodinja: In kaj naj vama dam zato?

Čaček: Da smeva skakati po hiši.

Čiček: In žvižgati in spat.

Gospodinja: Moja hiša vama je odprta. Hvala lepa! Zdaj mi je lažje pri srcu. (Odide s skrinjico).

Čiček (pogleda Čačka): Hehehe!

Čaček (pogleda Čička): Hohoho!

Čiček: Nocoj bo pa res lepo!

Čaček: Nocoj bo pa res zabavno!

Čiček: Kakor že ne davno!

Čaček: Še midva bova plesala.

Čiček: In se smejala. (Primeta se in plešeta ob zvokih godbe in pojeta.)

Z a s t o r.

Druga slika.

Isto pozorišče kot v prvi sliki. Izba je prazna. Luna sije skozi okna, zvezde gledajo vanjo. Čuje se pesem zvezd in lunice:

Ninaj črna zemlja,
spavajte otroci,
strah po hišah hodi,
nosi šibo v roci.
S šibo bo tepena

deca nezaspana,
brž oči zaprite...
aja — nina-nana!
Ninaj črna zemlja —
spavajte otroci...

(Med naslednjim pogovorom pesem polagoma utihne...)

Čiček: Hooj!

Čaček: Hooj! Kaj pa mi hočeš?

Čiček: Ali slišiš?

Čaček: Zvezde pojejo.

Čiček: Vse v hiši spi...

Čaček: Pst!

Čiček: Pst! Nekdo prihaja.

Čaček: Gostovanje se začne.

Čiček: Čudna skrinjica bo govorila.

Čaček: Hahaha!

Čiček: Hehehe!

Čaček: Pssst!

Čiček: Pssst!

Jera (pride počasi, previdno, z lučjo v roki, postavi jo na mizo): Počasi, počasi, previdno, da se gospodinja ne zbudi. Ko so vrata enkrat zaprta, lahko govorimo; ko enkrat sedimo, se lahko gostimo...

Miha: Pssst! Po prstih hodite! Po tiho govorite!

Metka: Najbolje, da jezik v žep utaknemo.

Tone: Noge pa na ramo denimo, da ne bodo ropotale.

Jurij: Le zob nikamor. Kako bomo jedli?

Miha: In grla nikamor; kako bi pili?

Jurij: Saj res, ali je še kaj pijače?

Jera (je vzela pijačo in jed izpod peči): Če je miši niso popile, je še.

Tone: In jed tudi.

Meta: Pošedite in tiho bodite!

Jurij: Samo zobjé smejo grizti in jezik mlaskati. (Jedó in pijejo.)

Miha: In če se komu zaleti?

Jerica: Temu porečemo...

Čaček (izza peči): Bog pomagaj!

Vsi (se ozrejo): Kdo je tako zakričal?

Tone: Jaz že ne. Zdi se mi, da je nekdo za pečjo.

Meta: Da se gospodinja zbudi!

Miha: Ona spi ko čok. Od dela je trudna.

Jera: Če ne boste tiho, kar grem.

Tone: Pojdi, pusti nam gostijo!

Jera: Ne boš se mastil brez mene.

Jurij: Seveda. Ti si naša gospodinja. (Kihne.)

Čaček (izza peči): Bog pomagaj!

Čiček: Vidiš, da je res!

Vsi (se dvignejo): Kdo govori? Zdaj sem slišal razločno. Če niso škrti, tudi nič nočem.

Jera: Kdaj že sem jih spodila!

Tone: Morda se nam je le zdelo.

Jurij: Po ušesih nam šumi.

Jera: Nocoj mi nič kaj ne diši.

Meta: Nisem zaman hudó sanjala.

Miha: Pustimo to in jejmo in pijmo! Kdo pa naj bi bil? Nihče! Zgovorimo se rajši! Kdaj se bomo spet gostili?

Čaček (z visokim glasom): Nikoli več!

Jurij: To je pa že od sile!

Miha: V tej izbi mora biti nekdo.

Tone: Kdo neki? Kdo?

Miha: Razločno sem slišal: Nikoli več!

Jera: Pogledjte za peč!

Jurij: Jaz že ne pogledam.

Tone: Jaz tudi ne!

Meta: Bojazljivci!

Miha: Bojazljivci? Pa ti poglej!

Meta: Ali sem jaz možki? Ali nosim jaz hlače, da bi se mi tresle?

Miha: Se ti pa noge tresejo.

Jurij: Tiho! Greva dva, če ni drugače.

Tone: Meni se zdi, da je bolj pametno, če to izpraznimo. (V tem trenutku se vrata odpró.)

Gospodinja (vstopi skozi nje, na rokah nese skrinjico, tiha je, črno oblečena. Z enim pogledom presodi položaj. Stopi par korakov naprej, stoji nepremična ko kip. Njene oči zamaknjene zró. Nema je.)

Vsi (planejo. Prepadeni so. Eni mašijo zadnje ostanke v usta in v žepe. Tresejo se. Nato zginejo drug za drugim.)

Gospodinja (dene skrinjico na mizo, sede, nasloni glavo na roke): To torej se je godilo v moji hiši? Večer za večerom, noč za nočjo? Lačna in trudna sem hodila spat, ti so se pa gostili. Slepa sem bila, zdaj sem spregledala. To je moč čudežne skrinjice? Nikomur verovati! Vse imeti pred očmi...

Čiček: Hihih!

Čaček: Hehehe!

Gospodinja: Lahko se smejeta moji neumni glavi, ki je vse verjela. Vendar — hvala vama lepa. Od danes naprej bo vse drugače. Ob slednji uri ponoči bo romala skrinjica po vseh shrambah. (Vstane in gre. Na vratih.) Sreča, mir, blagostanje pridite! (Odide.)

Čiček (pride izza peči): Hahaha! (Se smeje, da se za trebuh drži.)

Čaček (istotako).

Čiček: Ali si videl, kako so šli?

Čaček: Še jezik so pogoltnili. Ne cev ne mev niso rekli.

Čiček: Če bi ne bilo križev, skozi okna bi bili ušli.

Čaček: V tla bi se bili radi udrli.

Čiček: Škoda, da jih ne bo več!

Čaček: Nocoj so tek zgubili.

Čiček: Krača jim je odletela.

Čaček: Vino jim je odteklo.

Čiček: Hehehe!

Čaček: Hihih!

Sreča (pride skozi vrata, za njo Mir in Blagostanje).

Čiček: Kdo ste vi?

Sreča: Sreča, Mir in Blagostanje smo. Klicali ste nas.

Čaček: Prav je. Dolgo vas je pogrešala naša hiša. Zaplešite nam...

Mir: Zaplesali bomo. Ali kdo bo nam igral?

Čiček: Midva bova igrala. (Sede na mizo.)

Čaček: Piskala bova kakor znava. (Sede na peč. Vzameta piščalke iz rokavov in zapiskata.)

Sreča, Mir in Blagostanje — lahkó imajo tudi tovarišice — zaplešejo. Od neke iz vnanjega sveta se utrga prelestna godba in zaglušni piščalke. zvezde spremljajo ples s petjem. Lunina svetloba plane v izbo in ustvari čarobno sliko.

Med petjem, plesom in godbo pada zastor.

Sladkosnednost je bila bridko kaznovana, pa ne s šibo, ampak z boleznijo. Na Angleškem v Bathu je kar 200 otrok zbolelo, in sicer za znaki zastrupljenja. Kaj je bilo? Dognalo se je, da so kupovali in uživali razne sladkarije in sladkorčke pri tamošnjem slaščičarju. Seveda je prišel slaščičar v sodno preiskavo; kako se je pa iztekla, ni znano. Otroci so pa obilo trpeli radi sladkosnednosti. Ta strast se več ali manj maščuje nad vsakim mladim človekom, ker mu dostikrat pokvari želodec in ga tira v zapravljenost.

Jezik. Odličnega pesnika so nekoč vprašali, kaj sodi, da bi bilo »najboljše«. Odgovoril je: »Jezik.« Brez jezika, tako je zatrjeval, bi se ne moglo nič kaj dobrega storiti na zemlji. Ko so ga še naprej vprašali, kaj je pa po njegovi sodbi »najslabše« na zemlji, je pa spet rekel: »Jezik.« Ta majhen del človeškega telesa je namreč že silno veliko hudega povzročil na zemlji. . . Če dobro pomislimo, je imel pesnik prav. Jezik je tak, kakor ga človek rabi.

Ne gre tako po domače. V Abruzzih (Italija) je zasledil kmečki fantič volčje ležišče, ko starke ni bilo doma. Kar osem mladičev je spalo v gnezdišču. Fantu so bili tako všeč, da jih je meni nič tebi nič pobasal v svoj nahrbtnik. Kar naenkrat pa prilomasti volkulja in skoči nanj. Toda mladenič ni izgubil zavednosti; s srpom in palico je nakresal zverjad tako, da je volkulja opešala in zbežala. Če bi bil prišel še volk na obrambo, bi bil drzni fantič brez dvoma podlegel.

Presenečenje lahko povzročiš, če znaš napraviti, da kepa snega gori. Kako se to doseže? Napravi kepo, vanjo pa vtakni koščke kafre, (seveda glej, da tega nihče ne bo opazil). S kepo pridi v sobo pa zakliči: Ali ste že kdaj slišali, da sneg gori? Jaz vam pa to čudo pokažem!« Prižgi užgalico in jo drži nad kepo. Kmalu se bodo pokazali mali plamenčki. Vsi, ki jim stvar ni znana, bodo debelo gledali.

Lakota. Podoben slučaj, kakor lani nekje tam na Štajerskem, se je pripetil to poletje v Švici (kanton Graubünden). Blizu očeta, ki je bil zaposlen na polju, je spal njegov otrok. V višini je pa krožil že dolgo orel-velikan. Mož je mislil, če se približa, ga bom že preplašil z vpitjem in kamenjem. Toda orel se je spustil nizdol prav kakor blisk, in le za las je manjkalo, da ni pograbil otročiča. Oba, oče in roparska ptica, sta padla pri spopadu na tla in se dolgo časa rvala. Končno je ptica vendarle sprevidela, da je bolje, če jo hitro pobere.

Ta mrhava živada! V nemški Falci je mesto, ki bi se po slovensko imenovalo »Novo mesto«. Če je sloveče, bi bilo le radi obilnega števila domačih živali, ki so znane pod imenom podgana. Nedavno se je spravila ena taka živada na pol leta starega otročiča v zibelki. Ko se je mati za trenutek oddalila iz sobe, je skočila podgana na otroka ter se ga je lotila na glavi. Ko je mati slišala otročičevo vpitje, je urno prihitela. Otrok je imel že precejšnje rane na glavi.

Junški čin usmiljenke. Nedavno so v bolnišnico v Bresciji prinesli otročiča s težkimi opeklinami. Zdravniki so ugotovili, da je mogoče otroka rešiti le na ta način, da se na njegovo rano položi živa koža drugega človeka. Sestra Favorita, ki je otroku stregla, je takoj izjavila, naj se z njene roke izreže potrebna koža. Sama je nato v operacijski sobi pripravila zdravnikom vse instrumente in drugo za operacijo, odklonila vsako sredstvo za olajšavo bolečin in končno pomagala zdravniku pri operaciji. Izrezali so ji širok kos kože od komolca do rame. Otrok je sedaj izven vsake nevarnosti.

Modrost v pregovorih domačih in tujih.

Osel.

(Konec.)

Živ osel je več vreden ko mrtev lev.
Kraljev osel je tudi samo osel.
Najdejo se tudi osli na dveh nogah.
Nimajo vsi osli dolgih ušes.
Tudi z zlatom obložen osel je samo osel.
Osla in konja ne smeš skupaj napreči.
Ako osel noče pa mora.
K trmastemu oslu spada živahen gonjač.
Kdor na oslu jezdi, ne pade globoko.
Kjer se osel valja, dlako pusti.
Zato osla na ženitnino povabijo, da vodo nosi.
Osel je vodo nosil, pa je žeje poginil.
Osel pije vodo, četudi vino nosi.
Osel, ki žejen ni, se vode boji.
Oslu dajo ovseno slamo, konju pa oves.
Osel pravi: naj rase trava ali ne, ko mene ne bo.
Osel ostane osel.
Osel je izmlada siv.
Konjska brzda ni za osla.
Na slepem oslu ne prideš daleč.
Ako se osel pase, ne vpije.
Kaj me briga, če osel riga.
Večji ko je osel, glasneje riga.
Če en osel zariga, vsi drugi rigajo.
Šali se z oslom, pa te bo z repom v obraz.
Osla ne kupuj od oslarja in ženi se ne pri hčeri krčmarja.
Kdor hoče osel postati, ga zamore vsakdo sedlati.
Osel spozna spomlad, ko je že zdavnaj zad.
Osla spoznaš po ušesih, zamorca po obrazu, norca po izrazu.

Reki.

Oslu komu moleti.
Na osla posaditi.
S konja na osla pasti.
Pričkati se za oslovsko senco.
Oslu osel reči.

Drobiž.

Prvi pletilni stroj.

Nihče mu ne ve imena. Bil je kovač v neki vasi v Normandiji, pravijo. Rekel je neki dan županu:

»Naredil sem stroj, ki splete nogavico ta čas, ko pomete tvoja mati enkrat izbo.«

Čarovnija — kaj drugega? Kje more pošten kristjan iz svoje moči izvršiti kaj takega?

Bilo je koncem sedemnajstega stoletja. Mnogo žensk v mestih in na kmetih si je služilo dober kruh s pletenjem rokavic, nogavic, majic, kap in drugih predmetov. Ta umetnost pa ni bila splošno znana; kdor je znal plesti, je hranil to skrivnost zase. Le po dobrih prijateljih v mestu se je seznanila tudi županova mati s pletenjem, a živi duši ni hotela razodeti svoje umetnosti, pač pa je obetala, da jo zapusti svoji hčeri Marijani kot doto.

Seveda ni bilo županu prav, da bi znal kak stroj hitreje plesti kakor njegova mati. Poklical je mater in ogledala sta si čudovišče, ki je delalo kar samo. Kaj more biti to drugega ko sama čarovnija? In nogavica na stroj je bila tanjša, lepša od one, ki jo splete mati županja. Oj, ta stvar ni čista!

Županova mati je povedala sosedi svoje mnenje o kovačevem stroju. Kmalu se je ogibalo kovača vse. Župan bi mu bil rad naprtil tožbo zaradi čarovnije, toda kovač ni premogel toliko, da bi bilo za pravdine stroške. Kovač se je moral tako umakniti iz vasi, ker ni dobil več ne dela ne jela. Moral je poprodati vse in celo lesene in železne dele novega stroja.

Šel je v Pariz. Ker je pa veljala njegova pravica do kovaške obrti samo za domačo deželo, je postal na starost vajenec. Živel je ob samem kruhu in vodi in pristradal si je toliko, da je nakupil potrebno orodje, pa je naredil nov, še boljši stroj za pletenje. V Parizu ga niso dolžili čarovništva. Toda, če je hotel dobiti pravico, da izroči stroj

javnosti in ga uveljavi v obrti, je moral dobiti dovoljenje ministra Colberta. Iz podstrešja do ministrovih sob je pa daleč...

Ko je stikal ubogi iznajditelj že par let po primernem človeku, ki bi mu bil posredovalec, se mu je posrečilo, da je naletel na moža, ki je bil znan s sobarjem ministrovega tajnika. Ta je pridobil sobarja in sobar svojega gospodarja tajnika, da je položil neko jutro par lepih svilenih nogavic pred ministra. Pokleknil je in prosil ministra za dovoljenje, da bi smel izumitelj tega stroja izvrševati svojo obrt. Tajnik pa je pri tem — slučajno seveda — pozabil na ime izumitelja in je prosil, da naj napiše minister na dovoljenje kar njegovo ime.

Colbert je bil lepih nogavic zelo vesel. Vse boljše pleteno blago so namreč dobivali tedaj še iz Italije. Dosti denarja je šlo tako iz dežele. Minister je upal, da bo novi izum lep vir dohodkov za domačo državo. Ko se je tisti dan pripeljal k seji na dvor, je pokazal kralju nove nogavice in poudaril, kakega pomena bo za Francosko ta iznajdba. Kralj Ludovik je bil očaran od mehkih, svetlih nogavic in je obljubil, da jih bo obul na binkoštni dan. Tedaj — na poti k maši — naj mu predstavi Colbert srečnega izumitelja tega stroja. Toda njegovo ime ni bilo znano ne ministru ne tajniku.

Dočim sta se mudila minister in njegov tajnik v Versaju, si je stavil kovač zlate gradove: Malo hišico bo imel in vrt, kovačijo, vsak dan pošteno kosilo. Računal in štel je, koliko bo smel zahtevati za svojo iznajdbo. Ko se je vrnil tajnik, je hitel kovač k njemu in bil presrečen, ker je zvedel, da bo predstavljen samemu ministru. V kočiji se je potem peljal preprosti kovač — v kočiji s samim ministrom! — in v sam kraljevi grad! Ves zmeden je bil od sreče, saj mu je obljubil minister osemsto liver letne penzije, odkup stroja in procento od prodaje drugih strojev.

Ko sta izstopila minister in kovač, je izročil minister kovača slugi in naro-

čil, naj ga postavi pred kapelo, tako da ga bo kralj opazil.

Minister Colbert je hitel skozi kraljeve sobe in zapazil, da so vsi dvorjani zelo pobiti. Poln hudih slutenj pride do kralja. Ta mu takoj zabrusi v obraz: »To so vaše nove iznajdbe, Colbert. Te bodo rešile našo državo in nas obogatile!«

Pokazal mu je pri tem na luknjo ob kolenu — na luknjo v lepi novi svileni nogavici...

Zaman je čakal ubogi iznajditelj na kraljev pogled in poziv. Ves dvor je šel mimo njega, ne da bi ga kdo pogledal. Izpraševal je in zvedel o luknji v nogavici, njegovega pojasnila pa ni hotel nihče poslušati. Svetovali so mu, naj zgine zlepa, sicer bi se mu lahko pripetilo kaj hujšega.

Pozneje je zvedel, da je podkupil predsednik pletilniške zadruga, ki se je bal za svoj zaslužek, kraljevega sobarja, da je prestrigel v nogavici nekaj zank. Ubogi izumitelj je potem pobegnil na Angleško in je umrl tam reven in zapuščen. Neki star vir pa pripoveduje, da je prodal kovač svoj izum Angležem, toda Angleži pripisujejo izum pletilnega stroja Viljemu Lee.

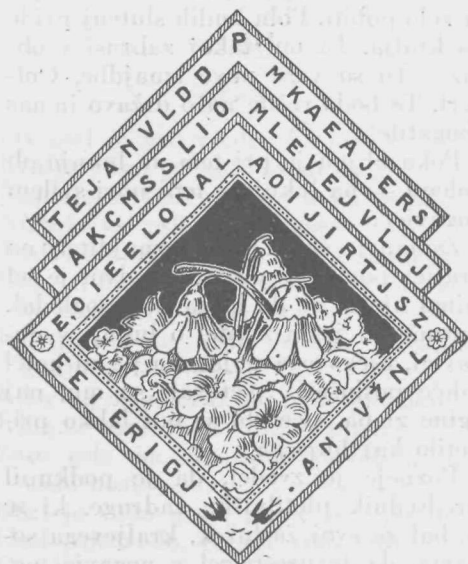
Lea Fatur.

Življenjska sila živali.

Žaba ostane v pokvarjenem zraku ali pa v brezračnem prostoru še sedem do osem ur pri življenju. Kmalu pa pogine, ako jo damo v olje ali v prekuhano vodo. Želve vzdrže še dalj v brezračnem prostoru, dočim v olju že v 24 do 36 urah poginejo. Zelo neverjetno pa se nam bo zdelo dejstvo, da more želva živeti še šest mesecev potem, ko smo ji vzeli iz glave vse možgane. Rogač pa more celo brez glave živeti dalj časa. Ako položimo njegovo odrezano glavo šele čez 48 ur na sonce, spet toliko oživi, da nas lahko še s kleščami vščipne. Ravno tako živi lahko še nadalje brez glave majniški hrošč, metulji pa morejo celo letati brez glave. Slične pojave opazamo tudi, kadar koljejo perutnino.

Uganke, skrivalice in drugo.

1. Pomlad.

Prični pri črki P in poišči naprejši

2. Črkovnica.

(Vera, Gameljne.)

a a a a a	svetnik
a a a a a	grški bog
a d d e e	uslužbenec
e e e g h	naliv
h i i k k	ptica
l l l l l	sad
l l M M m	denar
m n n n n	obrtnik
n o o o o	zmrzla rosa
o o o o o	gora v Karpatih
P p r r r	svetnik
r r r r s	vladar sveta
s s T t t	pijača
t u v v ž	zelenjava

Po sredi od zgoraj navzdol se bere ime in priimek znanega slovenskega skladatelja.

3. Vprašanje.

Zakaj začne deblo gniti v sredi?

Rešilci in imena rešilcev — ki se sprejemajo le tekom 10 dni po izidu lista in se objavljajo le imena onih rešilcev, ki bodo rešili vse zagonetke — v prihodnji številki. — Kdor je izžreban, naj javi na upravnništvo Vrta (v Ljubljani, Sv. Petra c. 80) — ne na uredništvo! — kaj želi za nagrado.

Rešitve v 6. številki:

1. Vprašanje.

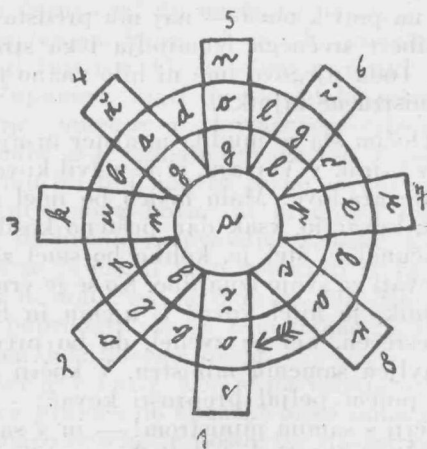
Muze so bile boginje umetnosti. Bilo jih je devet: Klio (zgodovine), Evertpe (glasbe), Melpomene (žaloigre), Talijska (veseloigre), Terpsihora (plesa), Erato (lirike), Kaliopa (epike), Polihimnija (govornišva), Uranija (zvezdoslovja).

2. Toča.

K prvi veliki črki v polkrogu vzemi prve tri male črke v ravni vrsti, k drugi veliki druge tri male itd., oziroma k vsaki veliki črki vzemi oni zlog, ki se nahaja navpično nad njo in dobiš:

Slabe govornice bijejo hujše kot toča.

3. Zvezda.

Besede: 1. Soča, 2. Olga, 3. Kuna, 4. žaga, 5. Noga, 6. Iгла, 7. Repa, 8. Raca.

V krogu v smeri, kamor kaže puščica, se bere pregovor:

Obljuba dolg dela.